

CHRONOLOGIE

HISTORISCHE CONTEXT

HISTORISCHE CONTEXT (VWO) 'DUITSLAND IN EUROPA, 1918-1991'

Het maken van een eenvoudige tijdbalk kan leerlingen vaak helpen bij het begrijpen van de geschiedenis, maar wordt door veel leerlingen niet enthousiast ontvangen. Natuurlijk moeten leerlingen de belangrijkste jaartallen kennen, maar dat is vaak niet het doel. Leerlingen moeten bijvoorbeeld veranderingen zien, continuïteiten herkennen, door historische analogieën het heden kunnen verklaren of in ieder geval oorzaken en gevolgen zien. In de werkvorm 'Chronologie' gaan leerlingen met al deze zaken aan het werk en komt de eenvoudige tijdbalk tot leven.

De 'Chronologie' laat leerlingen:

- leren argumenteren en redeneren
- leren de dimensie tijd ervaren
- het nut van feitelijke kennis ervaren
- historisch denken

Onderwerp	De historische context 'Duitsland in Europa, 1918-1991'
Activiteit	Leerlingen doorlopen verschillende rondes waarin ze uiteenlopende activiteiten moeten verrichten
Tijdsduur	De werkvorm duurt 50 minuten, inclusief nabespreken
Beginsituatie	Niveau: bovenbouw vwo In de klas is het eerste deel van de historische context behandeld (wat leidde tot de opkomst van het nationaalsocialisme en welke gevolgen had dit voor Duitsland en Europa (1918-1945)?)
Instrueren	Wat: de historische context 'Duitsland in Europa' nogmaals bestuderen Hoe: in tweetallen doorloop je verschillende rondes waarin je ontwikkelingen, afbeeldingen en bronnen op de juiste plek moet leggen Waarom: om nogmaals de belangrijkste gebeurtenissen en personen in een bredere context te plaatsen
Uitvoeren	Leerlingen doen de activiteiten in tweetallen. De leerlingen krijgen een opdrachtenblad en een uitwerkblad (print deze op A3-formaat).
Nabespreken	Wat: wat heb je geleerd? Welke ontwikkelingen zie je? Hoe: hoe hebben jullie het gedaan? Wat deden jullie waardoor het goed ging? Waarom: zo herhaal je nogmaals de historische context 'Duitsland in Europa' Advies is om iedere ronde 10 minuten te laten duren en deze dan vervolgens gezamenlijk na te bespreken (dit om te voorkomen dat leerlingen gedurende het proces niet te herstellen fouten maken).

Literatuurverwijzingen:

- Reiding, R., *Kind van het Ereveld* (Amersfoort, 2022).
- Havekes, H. (red.), *Geschiedenis doordacht: Actief Historisch Denken 2* (Boxmeer, 2005).
- Fisher, P. (red.), *Thinking Through History* (Londen, 2000).
- Vries, J. de (red.), *Actief Historisch Denken: Opdrachten voor activerend geschiedenisonderwijs* (Boxmeer, 2004).

Deze werkvorm is volledig tot stand gekomen om geschiedenisdocenten te inspireren activerende didactiek toe te passen in hun lessen. Mocht u van mening zijn dat in deze specifieke werkvorm content gebruikt is waarover u copyright beschikt, kunt u zich wenden tot de beheerder van de website.

CHRONOLOGIE

HISTORISCHE CONTEXT

HISTORISCHE CONTEXT (VWO) 'DUITSLAND IN EUROPA, 1918-1991'

We gaan ons verdiepen in het leven van Vladimir Botenko, geboren in 1900 op de Krim, een gebied zo groot als België dat in 1783 werd geannexeerd door het Russische Rijk. Vladimir, te jong om mee te moeten vechten tijdens de Eerste Wereldoorlog (1914-1918), raakt betrokken bij het bloedigste conflict van de twintigste eeuw.

In deze werkvorm proberen we, aan de hand van het leven van Vladimir, het eerste deel van de Historische Context 'Duitsland in Europa, 1918-1991' beter te begrijpen. Doorloop hiervoor de verschillende rondes.

Een foto van Vladimir met zijn vrouw en kinderen (circa 1933).

Ronde 1

De politieke situatie in de Sovjet-Unie doorkruist in deze werkvorm de steeds veranderende situatie in Duitsland. In de tijdperk zijn zowel voor de Sovjet-Unie (boven) als Duitsland (onder) de verschillende politieke perioden met bijbehorende nationale vlaggen opgenomen. Plaats onderstaande beschrijvingen op de juiste plek:

- Weimarrepubliek
- Bezet door geallieerde machten
- Sovjet-Unie
- Nazi-Duitsland
- Russisch keizerrijk

Ronde 2

Vladimir Botenko kan als inwoner van de Sovjet-Unie in een bredere historische context worden geplaatst. Bestudeer onderstaande gebeurtenissen uit zijn leven en plaats deze op de juiste plek in de tijdperk.

1. De geallieerden zouden om de hoek staan. De gevangengenomen Vladimir verblijft in Hemer, in het westen van Duitsland. In het kamp, dat bekend staat als sterfkamp vanwege de tuberculose, heeft Vladimir het zwaar. De Amerikanen bereiken het kamp en nemen de leiding ervan over van de Duitsers. Ondanks de bevrijding, krijgt ook Vladimir tuberculose en komt hij te overlijden. Ver van zijn familie, maar in vrijheid.
2. In zijn poging de achtergebleven Sovjeteconomie aan te pakken heeft Sovjetleider Stalin besloten dat alle private boerderijen in de Sovjet-Unie met dwang moeten worden samengevoegd. Ook de familie Botenko moet al hun dieren en grond inleveren ten behoeve van de pas opgerichte kolchoz, een gemeenschappelijke boerderij. Terwijl de Sovjeteconomie

groeit, wordt aan de andere kant van de wereld het westen hard getroffen door een economische crisis.

3. Op 28 juli van dit jaar vaardigt Stalin bevel 227 uit: "Geen stap terug!". Wie het front verruilt voor de achterhoede of zich onder druk van Duitse aanvallen terugtrekt, kan voortaan rekenen op een schot van de geheime politie. Vladimir lijkt in dit surrealistische decor van overrazende bommenwerpers, rookpluimen en kogelbuien ten dode opgeschreven. Overal liggen dodelijk getroffen soldaten uit de reusachtige gehaktmolen die het Rode Leger heet. Vladimir loopt over hen heen alsof ze er niet zijn.
4. In zijn tuin bij zijn woning in Toebaj, op de Krim, zoekt Vladimir onder de takken van een abrikozenboom puffend een plekje in de schaduw. Ondanks dat de wereld nu in brand staat, Hitler was het ene na het andere land binnengevallen, heerste er een soort van rust in Toebaj. Niet veel eerder had de Sovjet-Unie immers een niet-aanvalsverdrag gesloten met nazi-Duitsland.
5. Vladimir Botenko heeft nog nooit een Duitser van zo dichtbij gezien. Het zijn er gelijk velen, die met hun wapens in de ruggen porren van zojuist gevangen genomen Sovjetsoldaten. Vladimir is krijgsgevangen genomen en wordt te werk gesteld in een fabriek om Duits oorlogsmaterieel te fabriceren. Omdat de meeste Duitse mannen aan het front staan, was er een tekort ontstaan aan arbeiders. Niet alleen krijgsgevangenen moesten hier werken, ook in bezette gebieden werden mannen opgeroepen voor de arbeidsinzet.
6. De familie van Vladimir Botenko hoort de stem van Vjatsjeslav Molotov, de minister van buitenlandse zaken, uit de luidsprekers van de radio komen. Hij zegt: "Zonder een oorlogsverklaring zijn Duitse troepen ons land binnengevallen, hebben ze onze grenzen aangevallen en met hun vliegtuigen onze steden – Zjtomir, Kiev, Sevastopol, Kaunas en andere – aan bombardementen onderworpen'. Niet veel later wordt ook de Krim binnengevallen. Met het bezitten van de Krim zou nazi-Duitsland een groot deel van de Zwarte Zee kunnen controleren en druk kunnen uitoefenen op aangrenzende landen.
7. Vladimir Botenko groeit op als boerenzoon op de Krim, de plek waar tijdens de Russische burgeroorlog, waarbij communisten (de roden) en monarchisten (de witten) tegenover elkaar stonden, het Witte Leger lang stand hield. Desondanks komt in dit jaar de Sovjet-Unie tot stand.
8. Sovjetleider Stalin wilde meer inkomsten uit de graanleveranties naar het buitenland halen en verhoogde om die reden de druk op de boeren. Dit leidt onder het gros van de Sovjetbevolking tot hongersnood. De familie van Vladimir Botenko negeert de bevelen al het voedsel in te leveren en houdt zich met zo af en toe een biet of wortel in leven. De handel met Duitsland stopt nadat Hitler in dit jaar aan de macht was gekomen. Hitler was immers fel anticommunistisch.
9. Sovjetleider Stalin probeert naast het versterken van de binnenlandse economie, onder andere door de collectivisering van de landbouw de kritiek op zijn bewind de mond te snoeren. Tegenstanders worden naar heropvoedingskampen gestuurd. Nog geen tien jaar na het aantreden van Stalin moet ook de zwager van Vladimir, Dmitri, naar de Goelag. Dmitri was geen rijke boer, maar had stiekem tarwe achtergehouden. Dmitri wordt zonder rechtszaak veroordeeld tot deportatie en dwangarbeid. Ook zijn vrouw en vier kinderen worden verbannen. Uit bronnen blijkt dat bij deze heropvoedingskampen posters hingen waarmee de boodschap werd uitgedragen dat het werk in de kampen als een echte heldendaad moet

worden gezien, ondanks het feit dat de gevangenen vanwege hun daden als 'fout' waren bestempeld en ze uit de samenleving waren verbannen.

10. Het lichaam van Vladimir Botenko wordt begraven in Margraten, een dorpje in Zuid-Limburg. De Amerikanen willen deze begraafplaats al snel exclusief voor Amerikaanse soldaten gebruiken. Het gevolg is dat het lichaam van Vladimir wordt verplaatst naar Rusthof, in Amersfoort. Daar raken ze in de vergetelheid, onder andere als gevolg van de toenemende spanningen tussen oost en west.

Ronde 3

Gebeurtenissen uit het leven van Vladimir kunnen worden gekoppeld aan kenmerkende aspecten uit de twintigste eeuw. Bestudeer de kenmerkende aspecten in de tijdbalk en koppel deze aan gebeurtenissen uit ronde 2.

Let op: niet alle gebeurtenissen kunnen aan een kenmerkend aspect worden gekoppeld.

Ronde 4

Het leven van Vladimir symboliseert het leven van vele andere soldaten, van de Krim, uit de Sovjet-Unie, overal ter wereld. In de tijdbalk zijn enkele foto's en teksten opgenomen die het leven van Vladimir mogelijk verduidelijken. Deze bronnen kunnen gekoppeld worden aan gebeurtenissen uit ronde 1. Trek een lijn tussen de gebeurtenis en de bron.

CHRONOLOGIE

HISTORISCHE CONTEXT

HISTORISCHE CONTEXT (VWO) 'DUITSLAND IN EUROPA, 1918-1991'

Ronde 5

Beantwoord onderstaande vragen, na het uitvoeren van de eerste vier rondes, individueel.

Daar waar Vladimir in een werkkamp in het Duitse Ruhrgebied terechtkomt, verdwijnen andere Sovjetsoldaten in kamp Amersfoort. De houding van de nazi's richting Oost-Europeanen was anders dan tegen bijvoorbeeld de Nederlandse bevolking.

1 Leg dit, aan de hand van de nazi-ideologie, uit.

Op 12 december 1947 ligt Vladimir Botenko dan eindelijk op zijn finale rustplaats in Amersfoort. Nog geen jaar later, op 18 november 1948, wordt het Sovjet Ereveld officieel geopend. De Nederlandse minister van oorlog verzoekt Sovjetambassadeur Valkov het monument te onthullen. De paradedecommandant laat de geweren presenteren. Het volkslied van de Sovjet-Unie klinkt, gevolgd door het Wilhelmus. De opening vond zonder al te veel aandacht plaats.

De Nederlandse politiek stond ambivalent tegenover een erebegrafplaats voor tijdens de Tweede Wereldoorlog (1939-1945) gevallen Sovjetsoldaten.

2 Leg dit uit.

Vladimir Botenko is in 2000 geïdentificeerd als één van de 865 Sovjetsoldaten die op het Ereveld liggen. In dat jaar kon ook zijn zoon Dmitri het graf van zijn vader bezoeken. Na 55 jaar is hij eindelijk meer te weten gekomen over het lot van zijn vader.

Maar nog niet alle Sovjetsoldaten zijn geïdentificeerd, ook al wordt daar nog druk onderzoek voor gedaan, onder andere door Remco Reiding.

3 Leg uit waarom dit zo belangrijk is.

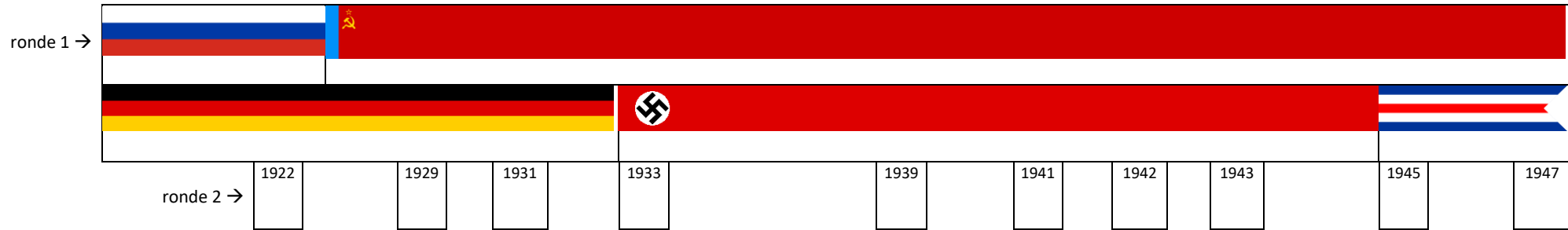
Als gevolg van de spanningen in Oost-Europa en de door Rusland begonnen oorlog in Oekraïne kan de vraag worden opkomen of het op dit moment wel verantwoord is om de Sovjetsoldaten op het Ereveld te herdenken en eren.

4 Geef twee argumenten waarom dat, ondanks de politieke situatie in Oost-Europa, nog altijd te rechtvaardigen valt.

CHRONOLOGIE

HISTORISCHE CONTEXT

HISTORISCHE CONTEXT (VWO) 'DUITSLAND IN EUROPA, 1918-1991'

ronde 3 →

kenmerkend aspect	gebeurtenis
Het in praktijk brengen van de totalitaire ideologieën: communisme en fascisme/nationaalsocialisme	
De crisis van het wereldkapitalisme	
Het voeren van twee wereldoorlogen	
Verwoestingen op niet eerder vertoonde schaal door massavernietigingswapens en de betrokkenheid van de burgerbevolking bij oorlogvoering	
De rol van moderne propaganda- en communicatiemiddelen en vormen van massaorganisatie	
De Duitse bezetting van Nederland	
De verdeling van de wereld in twee ideologische blokken in de greep van een wapenwedloop en de daaruit voortvloeiende dreiging van een atoomoorlog	

bron 1 – Krijgsgevangenen uit de Sovjet-Unie tillen uit vreugde een Amerikaanse soldaat op.

bron 4 – 'Overdag bestaat de horizon uit een grijs rookgordijn, waarin zich de onzichtbare vijand bevindt. 's Nachts kleuren de vlammen uit brandende huisjes in het dichtstbijzijnde dorp de hemel karmozijnrood. Bijna driekwart van de infanteristen is net als Vladimir voor de oorlog boer geweest. Op hun zwartgeblakerde gezichten is geen spoor van een glimlach te ontdekken.'

bron 2 – 'De gevangenen verzamelen zich rap op de binnenplaats. Het tellen van de magere hoofden kan beginnen. Hierna heeft Vladimir slechts tien minuten op zijn waterige koolsoep en sneetje bedorven brood naar binnen te werken. Vandaag is zijn zoveelste werkdag, Het werk is vermoeiend en monotoon dat hij de tel is kwijtgeraakt. Grote mannen als Vladimir moeten steen uithakken uit een groeve.'

bron 5 – 'Trots en vol verwachting opent Vladimir de voordeur van het huisje. In de tijd van de tsaren kwam zijn vader Vasili hier ter wereld en nu, in het warme voorjaar, stroomt er nieuw bloed in de boerenfamilie. Hij is vader geworden! Van een zoon, zijn eerste kind.'

bron 3 – 'De broer van Vladimir, Aleksandr, besluit de autoriteiten een brief te sturen, waarin hij zijn beklag doet over de negatieve gevolgen van de collectivisatie. Aleksandr wordt door de geheime politieke politie opgepakt. De aanklacht luidt dat Aleksandr hulp heeft verleend aan politieke tegenstanders. Nog geen drie weken later wordt hij veroordeeld tot tien jaar dwangarbeid.'

bron 6 – De Duitse en Sovjet-minister van buitenlandse zaken tekenen een verdrag. Stalin staat lachend op de foto.

← ronde 4